

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЇ ОСВІТНЬОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Активна міжнародна співпраця України з іншими країнами в науковій та освітній сферах дозволяє створити єдиний європейський освітній простір, тобто наявність єдиного освітнього простору. В рамках нового співробітництва освіта набуває об'єктивності, прозорості, конкурентоздатності, а роль вітчизняних університетів є подвійною: забезпечити належне навчання для своїх студентів та сприяти максимальному використанню можливостей студентського творчого потенціалу в освітньому просторі передових держав, щоб забезпечити процвітання українських закладів вищої освіти в майбутньому.

Збільшення мобільності залежить від приєднання країн до наддержавних об'єднань, тобто студенти Європи можуть вільно пересуватись між країнами з метою отримання освіти. Характерними рисами освітньої міграції є її добровільний, масовий, соціокультурний та короткостроковий характер, чітко визначені строки перебування за кордоном (період навчання, здобуття освіти), вікові обмеження та мета виїзду за кордон: отримання професійної освіти, проходження стажувань та практик, проведення наукових досліджень. На рис. 1 представлено кількість студентів всього та іноземних студентів прийнятих на навчання в ЗВО України за період 2011-2018 роки.

Рис. 1. Динаміка кількості студентів в Україні за період 2011-2018 роки

Дані представлені на рис. 1, свідчать про те, що з 2011 до 2013 року кількість іноземних студентів поступово збільшується, не дивлячись на те, що загальна кількість студентів у закладах вищої освіти зменшується. Збільшення кількості іноземних студентів в ЗВО України додає позитивного соціально-економічного ефекту для розвитку країни. Однак, починаючи з 2014 року чисельність іноземних студентів почала поступово зменшуватися. Пояснення слід шукати у російській агресії та воєнних діях, що охопили схід нашої

держави. Це, в свою чергу, дещо погіршило стан України на світовому ринку освітніх послуг, оскільки для іноземців наявність безпечних умов для навчання та проживання є одним з ключових факторів під час вибору закордонного університету. На рис. 2 представлено географічну структуру країн походження іноземних студентів у 2018 році.

Серед країн, що є найбільшими експортерами іноземних студентів в 2018 році доцільно виділити Індія (14958 осіб), Марокко (7390 осіб), Азербайджан (6228 осіб), Туркменістан (5033 осіб), Нігерія (3552 осіб), Єгипет (3412 осіб), Туреччина (3254 осіб), Китай (2721 осіб), Ізраїль (2460 осіб) та Грузія (2397 осіб) [5].

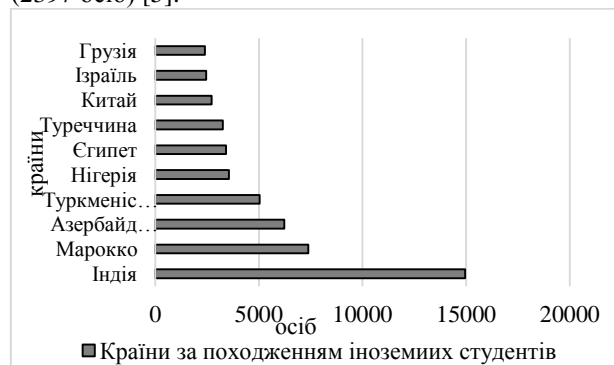

Рис. 2. Кількість студентів, які виїхали на навчання за кордон за період 2012-2017 роки

Сьогодні в світі між країнами, що надають освітні послуги точиться значна конкурентна боротьба за іноземних студентів, в якій змагаються не тільки кращі університети, але й держави, розуміючи всі політичні, економічні та соціальні переваги від експорту освітніх послуг. Так, внутрішні правила більшості університетів та державна міграційна й освітня політика країн, що приймають на навчання іноземних студентів, розроблені таким чином, щоб істотно сприяти збільшенню потоків освітніх мігрантів. Також університети (міжнародні освітні фонди) підтримують та поширюють практику закордонних стажувань, надають матеріальні пільги іноземним студентам (часткова або повна компенсація проїзду, навчання, проживання, медичне страхування тощо), розробляють спрощену процедуру вступних іспитів (або відмовляються від вступних тестувань взагалі), виплачують гідну стипендію, адаптують мовні програми підготовки, запроваджують зручні методи та форми навчання (дистанційні технології, онлайн-курси та ін..) та гарантують працевлаштування в цій країні після отримання диплому про вищу освіти

тощо [2, 3].

Однією з причин зниження кількості студентів у ЗВО України є виїзд студентів на навчання за кордон. Протягом останніх десяти років найбільша кількість студентів виїхало на навчання до Польщі, Словаччини, Угорщини, Чехії. Вдтік українських громадян за кордон з метою здобуття вищої освіти є негативною тенденцією для розвитку нашої країни. Проте, за останні роки за даними Державної служби статистики України [6], наша **Помилка! Джерело посилання не знайдено.** держава нарощує позиції як країна, що надає освітні послуги іноземним студентам, тобто на даному етапі вона виступає в якості країни-донору, постачальника освітніх мігрантів в інші країни. Це можна пов'язати з тим, що зростає рівень доступності здобуття вищої освіти за кордоном, розширюється географія міжнародних зв'язків та співпраця вітчизняних ЗВО зі закордонними університетами, поглиблюються політичні та економічні зв'язки нашої держави з країнами Європейського союзу. На рис. 3 представлено кількість студентів, які виїхали за кордон на навчання.

Рис. 3. Кількість студентів, які виїхали на навчання за кордон за період 2012-2017 роки

Починаючи з 2000 року в Україні розпочався період масової освітньої міграції, яка до теперішнього часу має тенденцію до збільшення кількості українських студентів, що виїжджають за кордон з метою здобуття освіти та подальшого працевлаштування. Так, за даними інституту статистики ЮНЕСКО лише за період з 2000 по 2012 рр. чисельність українських студентів за кордоном збільшилась у понад 4 рази і сягнула 37 тис. осіб. Тоді як у 2016 р. кількість української молоді, що вирішила здобувати вищу освіту за кордоном зросла майже у 6 разів порівняно з 2000 р. та становила 54144 осіб. За останні 15 років середній щорічний приріст відтоку вітчизняних абітурієнтів за кордон дорівнює 15,5%. Більш того, згідно статистичних даних, підготовлених незалежним аналітичним центром CEDOS на основі моніторингу за суспільними процесами в освітній та міграційній сферах, упродовж останніх п'яти років кількість українських студентів в іноземних університетах зросла майже в 1,6 рази, в той же час у глобальній популяції серед іноземних студентів українці складають лише соту частину [5]. Це свідчить про негативну тенденцію для розвитку українського освітнього ринку та ринку праці.

Українські студенти їдуть в ті країни де висока якість освіти, при чому цей результат стабільний незалежно від того, який рейтинг займає обраний заклад вищої освіти. Країни з високою якістю осві-

ти, це зазвичай країни з високими державними та приватним витратами на освіту та високими потенційними доходами студентів. Такі країни притягують багато студентів, а студентські міграційні мережі в свою чергу зменшують витрати майбутніх іноземних студентів, таким чином ще більше посилюючи освітню міграцію.

Проведений аналіз освітньої міграції в Україні дозволив виділити наступні вигоди та витрати для країни та освітянського ринку:

прямі вигоди від освітньої міграції - вища оплата праці після здобуття освіти в країні міграції (які вимірюються середньою заробітною платою в попередньому періоді в країні призначення в доларах за ПКС) з врахуванням ймовірності знайти роботу після навчання в університеті (вимірюється рівнем зайнятості осіб віком 15-24 років) [3];

непрямі вигоди від освітньої міграції - вища якість освіти та кращі умови навчання;

прямі витрати пов'язані з освітньою міграцією - витрати на навчання (які вимірюються як можливість отримувати безкоштовну освіту в країні), витрати на переїзд (залежать від відстані між країнами, яку ми вимірюємо на основі географічної відстані, що враховує розміщення населення, з бази даних СЕРІІ) та витрати на проживання (які визначаються витратами на проживання працівників ООН в тій чи іншій країні);

прямі психологічні витрати пов'язані з освітньою міграцією - психологічні витрати через розлуку з батьківщиною, які менші в країнах де живе більше українців та в країнах культурно близьких до України;

непрямі витрати пов'язані з освітньою міграцією - неотримана заробітна плата в Україні за час переїзду та навчання.

Список літератури

1. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір: Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>. Дата звернення: 22.03.2019.
2. Біляковська О. Освітня міграція українців до Польщі [Електронний ресурс] / О. Біляковська. – Режим доступу: // <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/19424/1/101Bilyakovska-292-293.pdf> 4. Дата звернення: 20.03.2019.
3. Брензович К.С., Немеш Є.П. Міжнародна студентська міграція та її вплив на соціально-економічний розвиток країн / Економіка та суспільство. - 2017. - № 10. - С. 32 – 36.
4. Гринькевич О. С. Освітня міграція в Україні та світі: інституційне середовище та напрями державного регулювання [Електронний ресурс] / О. С. Гринькевич // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 3. – С. 254 – 264. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2013_3_28. Дата звернення: 20.03.2019.
5. Офіційний сайт аналітичного центру CEDOS [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cedos.org.ua/uk>. Дата звернення: 22.03.2019.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://ukrstat.gov.ua/>. Дата звернення: 22.03.2019.